

Mòdul 2

Afrontar la vida conjuntament:
cooperatives i mutualitats

Itinerari educatiu d'Economia Social i Finances Ètiques

Índex

Presentació.....	3
Objectius d'aprenentatge.....	3
Relació curricular.....	4
L'Economia Social i Solidària a Catalunya.....	7
El cooperativisme i el mutualisme.....	9
Activitat: L'ESS i el cooperativisme al nostre entorn.....	15
Annex: Fitxa d'anàlisi.....	17

Presentació

El cooperativisme i el mutualisme engloben un conjunt de pràctiques socioeconòmiques pròpies de l'Economia Social i Solidària (ESS) que tenen per objectiu resoldre les necessitats de les persones de manera autoorganitzada, col·laborativa i democràtica. Aquest mòdul permet descobrir i investigar les mutualitats, les cooperatives agràries, de consum, d'habitatge i de treball; així com algunes iniciatives del Tercer Sector Social (TSS): associacions, fundacions, empreses d'inserció i cooperatives d'iniciativa social.

Objectius d'aprenentatge

- ★ Analitzar els orígens i principis de l'economia social i del moviment cooperatiu.
- ★ Comprendre què són i com funcionen les cooperatives agràries, de consumidors i usuaris, d'ensenyament, d'habitatge, de treball, de serveis, etc.
- ★ Introduir què és el Tercer Sector Social (TSS) i quines entitats en formen part.
- ★ Investigar la presència de l'economia solidària i del cooperativisme al nostre entorn.

Font: Fira d'Economia Social i Solidària.

Relació curricular

Àmbit	Competències	Continguts clau	Criteri d'avaluació
Social	Competència 3. Interpretar que el present és producte del passat, per comprendre que el futur és fruit de les decisions i accions actuals. Competència 5. Explicar les interrelacions entre els elements de l'espai geogràfic, per gestionar les activitats humanes en el territori amb criteris de sostenibilitat. Competència 11. Formar-se un criteri propi sobre problemes socials rellevants per desenvolupar un pensament crític. Competència 12. Participar activament i de manera compromesa en projectes per exercir drets, deures i responsabilitats propis d'una societat democràtica. Competència 13. Pronunciar-se i comprometre's en la defensa de la justícia, la llibertat i la igualtat entre homes i dones.	L'economia i els sistemes econòmics • Les necessitats humanes i l'escassetat. L'empresa i la funció de producció • El desenvolupament sostenible. Interacció entre els grups humans i el medi. Activitats econòmiques i el seu impacte mediambiental. Matèries primeres i fonts d'energia. Situacions de desigualtat, injustícia i discriminació. Justícia social, solidaritat i equitat. Estereotips i prejudicis. Desenvolupament humà sostenible. Ús responsable, racional, solidari i democràtic dels recursos. Consum responsable. Estratègies comunicatives en situacions d'interacció oral, exposició, comunicació de resultats i debats.	Dimensió geogràfica: • Analitzar, per mitjà dels indicadors socioeconòmics, els desequilibris en la distribució dels recursos, explicant possibles causes i conseqüències i cercant propostes alternatives a la desigualtat i de suport al desenvolupament sostenible. • Analitzar i interpretar la interacció que es produeix entre l'entorn i l'activitat humana, per percebre els canvis socioambientals com a resultat de la utilització del medi i els seus recursos per part de les societats. Dimensió ciutadana: • Participar en debats, exposant opinions raonades sobre canvis i continuïtats que afectin aspectes de l'actualitat, aportant argumentacions basades en les ciències socials, respectant les opinions dels altres i cercant l'obtenció i comunicació de conclusions comunes.

Àmbit	Competències	Continguts clau	Criteri d'avaluació
Cultura i valors	Competència 9. Analitzar críticament l'entorn (natural, científicotecnològic, social, polític, cultural) des de la perspectiva ètica, individualment i de manera col·lectiva.	Els criteris morals i la seva fonamentació: cura, justícia, compassió, reciprocitat, imparcialitat, etc. Les normes i els criteris del treball en grup i en equip. Valors i actituds a partir d'un sistema democràtic: solidaritat, bé comú, compromís, diàleg. Àmbits de cooperació i participació: voluntariat, ONG, centres d'assistència comunitària.	Fer ús de l'argumentació i la reflexió en l'anàlisi de situacions tant reals, quotidianes o llunyanes, com hipotètiques o fictícies. Mostrar la comprensió dels continguts de la matèria tot establint comparacions de posicions contraposades, anàlisis crítiques de les diferents posicions i defensant, si fos diferent, la pròpia posició de manera argumentada.
Matemàtic	Competència 1. Traduir un problema a llenguatge matemàtic o a una representació matemàtica utilitzant variables, símbols, diagrames i models adequats.	Obtenció, representació i interpretació de les dades estadístiques.	Dimensió resolució de problemes Representa la situació problema usant esquemes, expressions aritmètiques o dibuixos geomètrics.
	Competència 2. Emprar conceptes, eines i estratègies matemàtiques per resoldre problemes.	Nombres. Relacions entre nombres.	Dimensió resolució de problemes Usa el coneixement sobre el seu entorn per valorar si la solució és raonable.
	Competència 6. Emprar el raonament matemàtic en entorns no matemàtics.	Significat de les operacions, de les propietats i les seves relacions entre elles.	Dimensió connexions Connecta propietats de les operacions per fer càlcul ràpid i explica què ha fet.

Àmbit	Competències	Continguts clau	Criteri d'avaluació
Competències transversals	Competència 4. Participar a l'aula, al centre i a l'entorn de manera reflexiva i responsable.	Habilitats i actituds per a la participació: comunicació, empatia, assertivitat, respecte...	Participar de forma positiva.
Personal i social		Espais de participació: Entorn: aprenentatge-servei, servei comunitari, plans educatius d'entorn, pla educatiu de ciutat, consell escolar (de districte, de ciutat, de Catalunya), consell de joves i adolescents (de barri, de ciutat, de Catalunya), projectes comunitaris (al barri, a la ciutat, etc.), Pla català d'esport a l'escola, entitats de lleure educatiu, xarxes d'escoles, voluntariat, etc.	Aportar idees en benefici de la convivència. Defensar el propi posicionament respectant el dels altres.

L'Economia Social i Solidària a Catalunya

L'economia social

Les entitats i empreses que conformen l'economia social es caracteritzen per:

- Tenir un alt nivell d'autonomia en la gestió.
- Generar un mínim d'ocupació.
- Garantir el compliment d'un objectiu explícit en benefici de la societat.
- Garantir que el repartiment de beneficis no es faci en funció del capital.

L'**Associació Economia Social a Catalunya (AESCAT)** és l'entitat que representa i aglutina tots els agents d'aquest sector. Promou una societat amb una economia plural, amb més qualitat democràtica, on s'estenguin i reforcin els valors de llibertat, igualtat i fraternitat sobre la base del reconeixement de la igualtat en drets i deures dels ciutadans, tant en l'esfera pública com en la gestió de les entitats, les organitzacions i les empreses.

Les entitats que integren l'AESCAT són:

Confederació de
Cooperatives de
Catalunya

La Confederació
Empresarial del
Tercer Sector

Federació de
Mutualitats

Taula d'entitats del
Tercer Sector

Xarxa d'Economia
Solidària de
Catalunya

Tal i com expressa la pròpia composició de l'AESCAT, l'economia social està formada per un ampli ventall d'iniciatives que pertanyen al cooperativisme, a l'economia solidària, a les mutualitats i al tercer sector social.

***El Tercer Sector Social** És el conjunt d'entitats privades sense afany de lucre, mutualistes o prestadores de serveis, que treballen per la inclusió i la cohesió social, amb especial atenció als col·lectius més vulnerables de la societat. A Catalunya aplega milers d'entitats no lucratives que actuen en el camp social i presta serveis a més d'un milió de persones.*

Font: www.unsplash.com

Les xifres de l'Economia Social

Actualment, l'economia social catalana té una presència i potència considerables. Representa el 5% del producte interior brut (PIB) català, produït per prop de 10.000 empreses i amb una base social aproximada de 2,5 milions de persones sòcies.

Avui, a Catalunya, l'economia social és present a tots els sectors d'activitat. Destaca molt per sobre de la resta, el sector dels serveis, que en el cas de les cooperatives representa el 59% del total, seguit del de la indústria (16%) i la construcció (15%).

El cooperativisme i el mutualisme

L'origen: el moviment obrer

Els primers registres existents d'una cooperativa procedeixen de Fenwick (Escòcia), on el 14 de març de 1761, les filadores van començar a vendre amb descompte el contingut d'un sac de civada, després de formar la Societat de les Filadores de Fenwick.

Hi ha moltes dades que confirmen que en moltes èpoques històriques i indrets hi ha hagut iniciatives socioeconòmiques comunitàries i solidàries. Però els Pioners de Rochdale són considerats generalment els precursors de les societats cooperatives modernes i els fundadors del moviment cooperativista. Eren 28 artesans que treballaven a les fàbriques de cotó de la localitat de Rochdale, al nord d'Anglaterra, i l'any 1844 van fundar la Societat Equitativa dels Pioners de Rochdale. Els teixidors tenien unes condicions de treball miserables i uns salaris baixos, de manera que no podien pagar els elevats preus dels aliments i articles domèstics. Van pensar que reunint els seus escassos recursos i treballant junts podrien accedir als béns de consum bàsics a un preu més assequible.

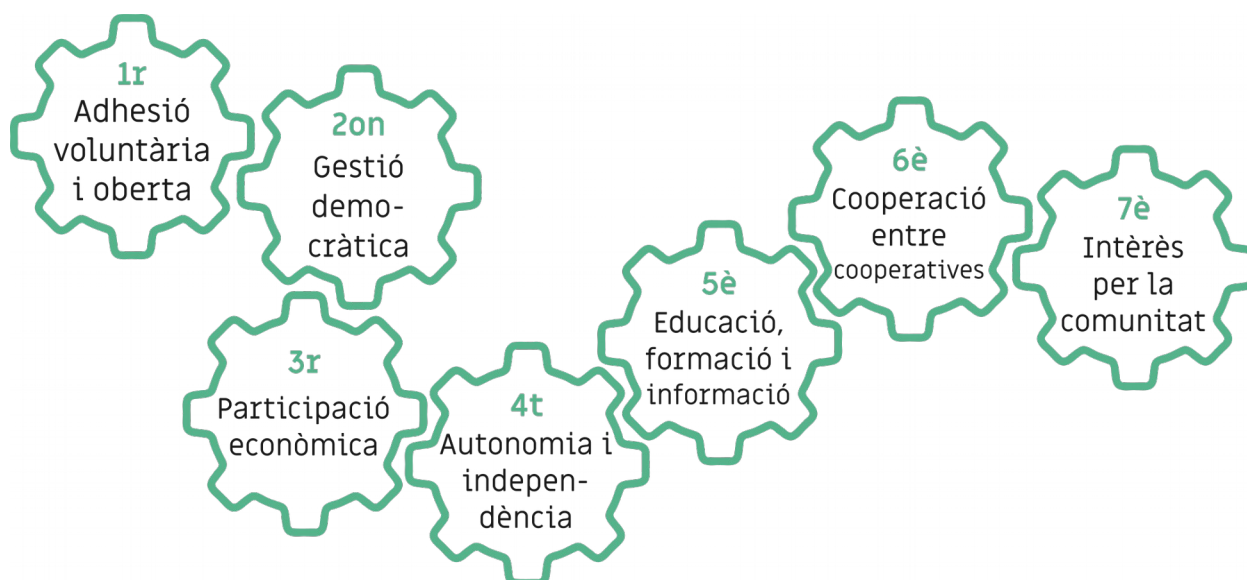
*Els **Pioners de Rochdale** són considerats els precursors de les societats cooperatives modernes i els fundadors del moviment cooperatiu.*

D'altra banda, a Alemanya, Friedrich Wilhelm Raiffeisen i Franz Hermann Schultz-Delitsch van crear les primeres cooperatives de crèdit el 1862. Des d'aleshores el model ha crescut, s'ha expandit a altres sectors i ha inspirat el desenvolupament de les cooperatives financeres a tot el món.

L'Aliança Cooperativa Internacional

L'Aliança Cooperativa Internacional (ACI) es va fundar a Londres (Anglaterra) el 19 d'agost de 1895 durant el primer Congrés Cooperatiu. Hi van ser presents delegats de cooperatives d'Alemanya, l'Argentina, Austràlia, Bèlgica, Dinamarca, els Estats Units, França, Holanda, l'Índia, Anglaterra, Itàlia, Sèrbia i Suïssa. Els i les representants van establir com a objectius de l'ACI facilitar informació, definir i defensar els principis cooperatius i desenvolupar el comerç internacional. L'ACI va ser una de les poques organitzacions internacionals que van sobreviure a les dues guerres mundials. Superar totes les diferències polítiques existents entre els seus membres va ser difícil, però l'ACI va perviure mantenint el seu compromís amb la pau i amb la democràcia i sent políticament neutral.

Principis del cooperativisme. Elaboració pròpia

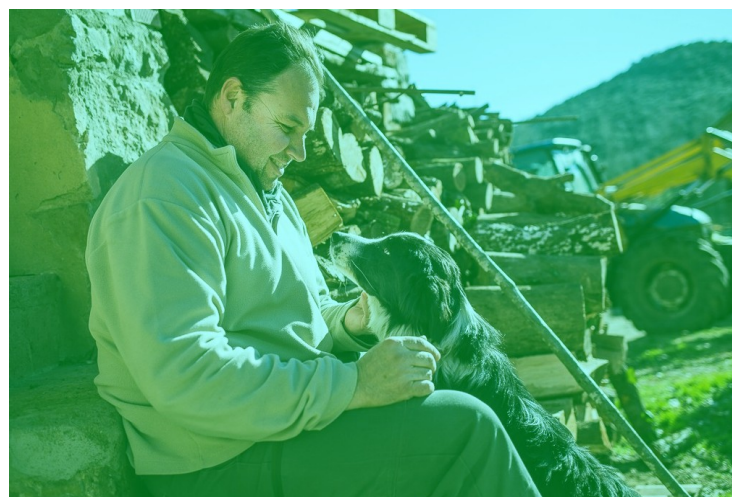
El cooperativisme avui

Actualment, a Catalunya hi ha un gran nombre i diversitat de cooperatives: agràries, de serveis, de treball associat, de consumidors i usuaris, d'habitatges, de crèdit, d'assegurances, sanitàries, d'ensenyament, marítimes, integrals i rurals, etc. A continuació, detallem algunes característiques de tres branques fonamentals del cooperativisme:

✚ Les cooperatives agràries

Agrupen agricultors i ramaders, que en són socis, i aglutinen bona part de la producció agroalimentària de Catalunya. Són empreses que produeixen, elaboren i comercialitzen aliments de qualitat. Arrelades al territori, no deslocalitzen i, per tant, enforteixen el teixit econòmic local, generen ocupació i vetllen per la sostenibilitat ambiental.

Els productes de les cooperatives agràries, en molts casos emparats per Denominacions d'Origen Protegides o Indicacions Geogràfiques Protegides, garanteixen l'origen, la qualitat i la traçabilitat.

Font: Martí Albesa, naciodigital.cat

✚ Les cooperatives de consum

Les cooperatives de consum volen atendre les necessitats pròpies de les persones cooperativistes amb un enfocament equitatiu d'autoorganització democràtica. L'objectiu final és proveir béns i serveis per a l'ús dels seus socis i sòcies, garantint al mateix temps els seus drets i coneixements com a consumidors.

A l'actualitat hi ha cooperatives de consumidors en diversos sectors d'activitat econòmica que van des de la distribució d'alimentació, de materials culturals i educatius, de subministraments bàsics d'aigua, d'energia i/o telecomunicacions, d'atenció a les persones, de gestió ciutadana i veïnal, d'educació, i de distribució.

Les cooperatives de treball

Una cooperativa de treball és una empresa constituïda per persones que s'associen lliurement per a realitzar activitats socioeconòmiques encaminades a satisfer les seves necessitats i aspiracions.

És a dir, el seu objectiu és proporcionar llocs de treball a les persones que en són sòcies, mitjançant el seu esforç personal i directe, a través de l'organització comuna de la producció de béns o serveis per a tercers.

Les cooperatives de treball associat funcionen de forma democràtica, d'acord amb els principis cooperatius.

Font: <https://www.fevecta.coop/>

Les mutualitats són entitats asseguradores no lucratives, especialitzades en assegurances personals, sota els principis de protecció mútua, solidaritat, gestió professional i organització democràtica.

Tenen el seu origen en la voluntat de protecció mútua quan no estaven desenvolupades institucions públiques de Seguretat Social.

Les mutualitats neixen a l'**Edat Mitjana**, vinculades a gremis o professions.

Podríem definir en l'actualitat les següents **tipologies de mutualitats**:

1. De caràcter general:

Destinades principalment a la cobertura de riscos associats a la salut. Dins d'aquest grup s'inclouen també les mutualitats que donen cobertura als conductors i llurs béns, com també les escolars, orientades a cobrir financerament els estudis dels fills dels seus mutualistes davant el risc de defunció o d'altres.

2. Professionals:

Vinculades a Col·legis Professionals, actualment actuen com a alternativa al Règim Especial de Treballadors Autònoms (RETA), ja que els treballadors i professionals adscrits a aquests Col·legis Professionals poden optar entre incorporar-se al RETA o bé a la Mútua vinculada al seu Col·legi.

3. Empresarials, Associatives o Cooperatives:

Vinculades a la protecció social empresarial.

4. Petita dimensió:

De caràcter local i facturació inferior a 60.000 euros anuals.

L'Economia Solidària

La XES (Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya) entén que el terme *economia solidària* implica una subordinació de l'economia a la seva finalitat real, que és la de proveir les bases materials per al desenvolupament personal, social i ambiental de les persones d'una manera sostenible.

- L'economia solidària comprèn tots els àmbits de l'economia, des de la producció fins al consum.
- Veu l'economia com a mitjà al servei de les persones i mai com a fi en sí mateixa.

Segons la [Carta de l'Economia Solidària](#), les empreses i entitats de l'economia solidària es regeixen per sis principis fonamentals. Són els següents:

- **Equitat**
- **Treball**
- **Sostenibilitat ambiental**
- **Cooperació**
- **No-lucrativitat**
- **Compromís amb l'entorn**

Pinya de castells (font: www.uvic.cat).

Activitat: L'ESS i el cooperativisme al nostre entorn

Temporalització orientativa: 1 hora

Desenvolupament de la sessió

Pas 1: Pam a Pam és el mapa col·laboratiu del consum responsable i l'economia solidària de Catalunya, una iniciativa de SETEM i la Xarxa d'Economia Solidària que mostra les alternatives econòmiques més properes. Conjuntament, visioneu el [vídeo promocional](#) d'aquesta eina.

Pas 2: Per parelles, entreu a la [web Pam a Pam](#) i aneu a l'apartat *Pam a Pam*. Llegiu els diferents continguts d'aquesta zona. Fixeu-vos especialment en els criteris que aplica aquest recurs. Escolliu 4 criteris i penseu algun exemple de com es podria concretar aquest criteri en una botiga, entitat o empresa. Exemple: una aplicació concreta del criteri de consum energètic seria l'ús de plaques solars.

Pas 3: Ara, organitzeu-vos en equips de 4 persones i torneu a la pàgina inicial del web. Fixeu-vos en el mapa de Catalunya i cliqueu el botó *Geolocalitza'm*. Hi ha alguna iniciativa socioeconòmica propera al vostre entorn? Quines són? Si no en trobeu cap, minimitzeu el mapa per tal d'ampliar-lo i així us apareixeran més entitats. Escolliu una de les iniciatives que apareixen al mapa, llegiu-ne la descripció i fixeu-vos en quina puntuació té per a cada criteri. En quins criteris tenen una puntuació major i menor?

A continuació, visiteu el web i les xarxes socials de l'entitat o empresa per tal de cercar més informació sobre l'organització i les activitats que desenvolupa. Feu-ne un resum escrit. Després, penseu una mesura concreta que aquesta entitat o empresa podria prendre per millorar la puntuació en els criteris en què té menys punts. Per fer-ho, podeu utilitzar com a guia orientativa la **Fitxa d'anàlisi** que trobareu a l'Annex.

Per acabar, cada equip explicarà breument a la resta de la classe les característiques de l'entitat que ha investigat i quina proposta de millora ha pensat per a fer més equitativa i sostenible la seva gestió.

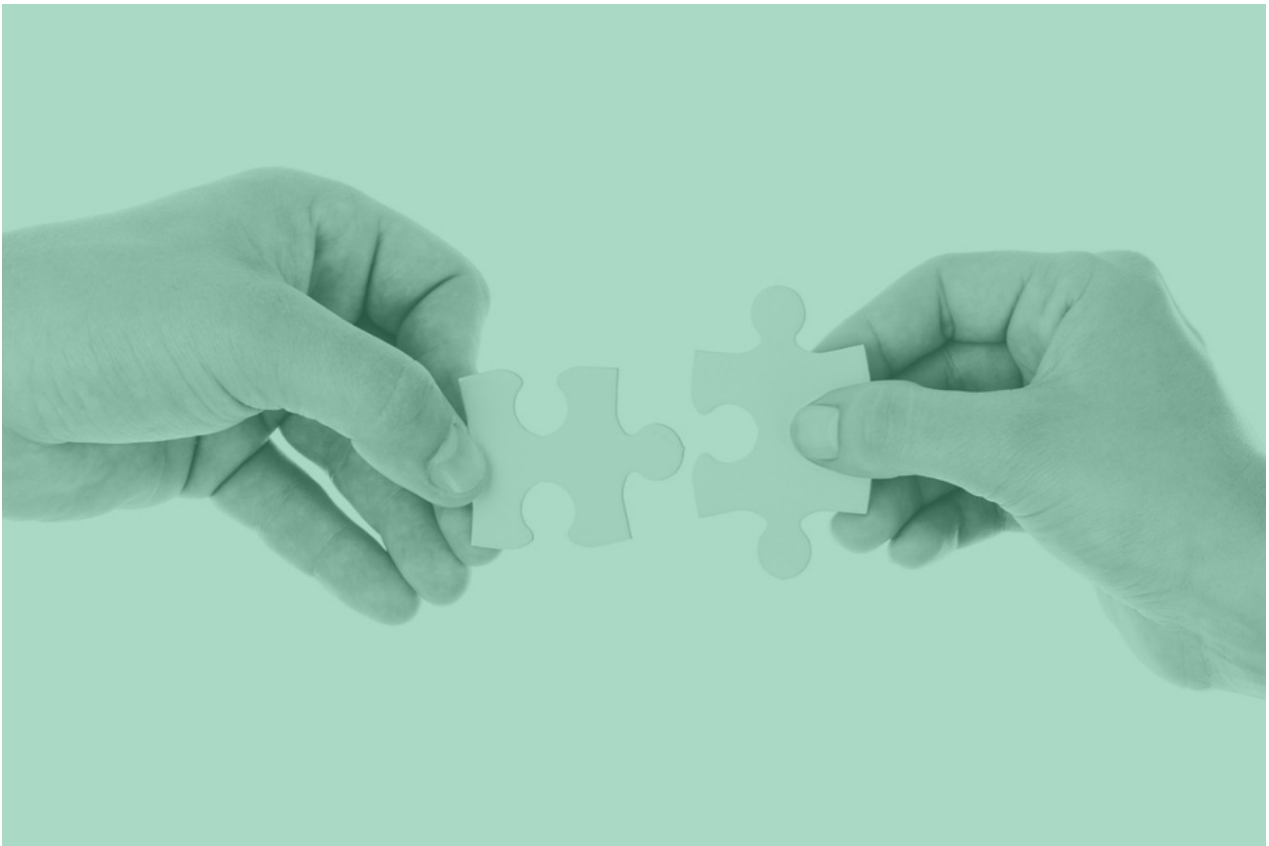
Pas 4 (opcional): Es pot proposar al professorat i a l'alumnat que aprofitin la informació recopilada en aquesta activitat per muntar una exposició al centre educatiu que doni a conèixer les iniciatives d'ESS i les cooperatives de l'entorn.

D'altra banda, també se'ls pot suggerir escriure un correu electrònic a les entitats i empreses que han analitzat explicant-los l'activitat que han desenvolupat i les propostes de millora que han pensat que els podria ajudar en la millora de la gestió en clau social.

Materials

- Dispositius digitals (ordinador o tauletes) amb connexió a internet
- Paper i bolígraf
- Fitxa d'anàlisi (Annex pàg. 13)
- Paper mural, retoladors, tisores, etc. (en cas que es vulgui dur a terme l'exposició)

Font: www.pixabay.com.

Annex: Fitxa d'anàlisi

Nom i equip

Quin és el nom legal i/o comercial de l'entitat o empresa?

Quantes persones formen el projecte? En sabeu el nom i el gènere?

Organització i activitat

Quina és la forma legal de l'entitat o empresa? Es tracta d'una associació, una fundació, una cooperativa o altres formes jurídiques?

Quina o quines activitats socioeconòmiques desenvolupa?

Criteris

En quins criteris té una puntuació major o menor?

Més puntuació	Menys puntuació

Mesura de millora

Penseu i descriviu una proposta per canviar algun aspecte concret de l'organització o activitats de la iniciativa i, així, millorar la qualificació com a entitat de l'economia solidària.

Itinerari educatiu d'Economia Social i Finances Ètiques

Mòdul 1. Obrir la mirada: l'economia més enllà dels diners

Mòdul 2. Afrontar la vida conjuntament: cooperatives i mutualitats

Mòdul 3. Emprendre de forma col·lectiva: les cooperatives de treball

Mòdul 4. Consumir amb responsabilitat: el comerç just

Mòdul 5. Gestionar els nostres diners: les finances ètiques

Aquest document està publicat amb una llicència Creative Commons Reconeixement-No comercial. Compartir igual 3.0 Espanya.

Per veure'n una còpia, visiteu: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/es/legalcode.ca>

Els termes de la llicència impliquen que aquest material pot ser:

reproduït, distribuït i comunicat públicament sempre que se'n reconegui l'autoria; reproduït, distribuït i comunicat públicament sempre que l'ús no sigui comercial, i utilitzat per generar una obra derivada sempre que aquesta quedi subjecta a una llicència idèntica a aquesta.

<https://economiasocialcatalunya.cat/aulacoop>

Impulsat per:

**Economia Social
Catalunya**

Promou:

**Generalitat
de Catalunya**

**economia
social**

Amb el finançament de:

GOBIERNO
DE ESPAÑA

MINISTERIO
DE TRABAJO, MIGRACIONES
Y SEGURIDAD SOCIAL